

A BATIZI KŐEDÉNY-GYÁR.

(Adatok a magyarországi agyagipar történetéhez.)

Hazánkban még gyakrabban akadunk régi helynevekkel megjelölt edényekre, melyekről minden kételkedés nélkül következtethetnénk arra, hogy az illető helyeken valamikor gyárak voltak, habár ezek nagy részéről megbízható adataink nincsenek. De a nagy-szebeni Kárpáti múzeumban van három, teljesen egyforma tányér, melynek mindegyikén más-más bélyeg u. m. *Klausenburg*, *Hermannstadt* és *Kronstadt* látható, s nagyon valószínűnek tartom, hogy ezek a tányérok mind egy gyárból valók és a különböző bélyegeket csak az említett városokban lévő kereskedők kíváratára alkalmazták rájuk. Ha továbbá tekintetbe vesszük, hogy az *OF* és *Kung in Ofen* jegyekből azt következtették, hogy Budán is volt gyár, ha bár az első durva, a második pedig finom fajenceon fordul elő és sem a hagyomány, sem a régibb irodalomban előforduló adatok e feltevést nem igazolják, azt hiszem, hogy az ilyen következtetésektől nagyon is tartózkodnunk kell, ha csak megbízható forrásból nem szerezhetünk adatokat.

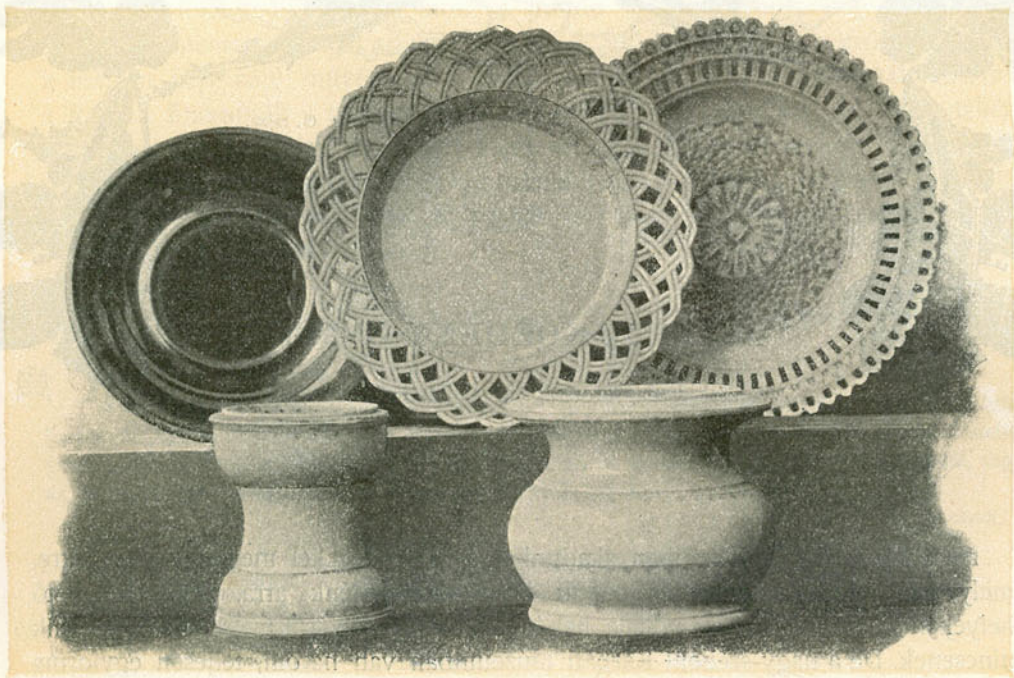
Hogy a bélyeg magában milyen könnyen vezethet félre, azt mutatja különben a *Batiz* jegy is, melyet Majláth Béla (Archaeologiai közlemények XII. 40–52. l.) Batizfalvának magyarázott. De már a *Művészi Ipar 1889. évfolyamában* „Adatok a magyar agyagipar történetéhez” cím alatt megjelent közleményeim I. részé-

Az orsz. iparműv. múzeumból.

V. ö. Német M. Műz. Emléke 'I. rész. 75. lap.

ben (1—16. old.) mondtam, hogy „*Batizfalván és környékén tudakozván egy ottan valaha működött gyárról nem hallottam semmit, és hogy a szóban forgó*

Petrik Lajos gyűjteményéből.

jegygyel ellátott edényeimet Erdélyben szereztem s valószínűnek tartom, hogy ott is kell a gyár nyomait keresnünk.” Cikksorozatom II. részében (106. old.) pedig már közölhetem, hogy *Kecs** 1822-ben megjelent könyvében felemlíti, hogy „*Erdélynek négy fajence gyára van és hogy ott a sárgás színű meglehetősen finom batizi edényt leginkább kedvelik.*”**

A batizi gyárról csak most közölhetek bővebb adatokat, melyeket kérésemre *Sigerus Emil* úr, a nagyszebeni Kárpát-múzeum buzgó őre, megbízható forrásból volt szíves beszerezni és rendelkezésemre bocsájtani.

A batizi gyárat, mely *Kecs* szerint már 1822-ben megvolt, a francia származású *D'Andre* alapította, ki Batizban — valószínűleg 1850 körül halt meg, mert 1850—1858-ig fia, *D'Andre Ferenc* volt a gyár birtokosa, bizonyos *Pradel* pedig a művezetője. *D'Andre Ferenc* külföldön is megfordult és állítólag Wedgewood gyárában is dolgozott, mielőtt örökségét átvette. *D'Andre Bethlen Olivérrel*, a bazini birtok tulajdonosával hosszadalmas perbe keveredett, melynek folyamában elszegényedett, mire a gyártás megakadt és végre teljesen meg is szűnt.

A batizi fajence, melynek jó hírnevét, mint fentebb láttuk, már *Kecs* is felem-

* Darstellung des Fabriks u. Gewerbewessens im östr. Kaiserstaate St. Edler v. Kecs. II. Y. Wien. 1822. der Comission bey J. B. Wallishausen.

** Siebenburgen hat vier Fajence-Fabriken und man gibt hier dem gelblichen, ziemlich feinen Battizer-Geschirr der Vorzug, doch macht auch schon die der Freyherrlich Bornemisszaischen Familie gehörige Fabrik in Görgény ziemliche Fortschritte.

lította, a fennmaradt edények után ítélve, valóban a legjobb magyarországi gyártmányok közé sorozható. Birtokomban van egy egyenes falú, hengeralakú, jól formált és könnyedén festett kávékanna, melynek sárgás színű, de igen kemény anyaga és máza késsel alig karcolható. A kezem közé került batizi edényeken u. m. századunk első feléből való kőedényeken általában az akkor még divatos cs. kir. bécsi porcellángyár befolyását észlelhetjük. Az edényeken rendszeren **BATIZ**-gyárjegy van bepréselve s csak ritkábban a címeres bélyeg, melyen két kardos kar van.

De igen érdekesek a batizi gyárnak színes vasoxydos agyagból készített edényei. Ezek a téglavörös agyagból való edények átlátszó mázzal vannak bevonva s eszerint anyagra nézve csak jobb minőségű fazekas árúnak tekinthetők. De előfordúlnak olyan vörös agyagból formált edények is, melyek fekete mázzal vannak bevonva és rendszeren csak kevés arannyal vagy ezüsstel vannak díszítve. Néhány olyan feketeszínű edény Sigerus E. birtokában, a m. k. József-műegyetem technológiai és az orsz. iparművészeti múzeum gyűjteményében van. Azt hiszem, hogy nem tévedek, ha ezeket a színes edényeket ifj. D'Andre műveinek tekintem és a bennök nyilvánuló szokatlan, különleges ízlést a wedgewoodi iskola befolyására vezetem vissza.

*Van a
Sigerus E. birtokában
2000-ban*

Petrik Lajos.

Az orsz. iparműv. múzeumból.